

DEKRET

tymczasowy o urządzeniu i działalności inspekcji pracy¹

Art. 1. Inspekcja pracy nadzoruje należyte stosowanie przepisów prawa o ochronie pracy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej, zapewniając

¹ Dz. Praw Państwa Polskiego 1919, nr 5, poz. 90. Dekretem o ustanowieniu i działalności Inspekcji Pracy rozpoczęto proces unifikacji zasad na jakich funkcjonowały poszczególne instytucje w każdym z zaborów. Inspekcja pracy nie była czymś nowym. Na ziemiach każdego z zaborów, choć w różnym czasie, na innych zasadach i o innym zakresie kompetencji działali czy to inspektorzy pracy, czy przemysłowi czy wreszcie fabryczni. Należy zaznaczyć, że prace nad regulacją toczyły się jeszcze w okresie I wojny światowej w ramach Departamentu Pracy przy Tymczasowej Radzie Stanu, później kontynuowane były w Ministerstwie Opieki Społecznej i Ochrony Pracy, by wraz z odzyskaniem niepodległości wejść w zakres Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej. Dekret początkowo obowiązywał na terenie byłego zaboru rosyjskiego. Proces unifikacji przebiegał dość sprawnie. W marcu 1920 r. prawo rozciągnięto na obszar byłego zaboru austriackiego (Dz. U. 1920, nr 23, poz. 125), w sierpniu 1922 na teren Litwy Środkowej (Dz. U. 1922, nr 96, poz. 885), w marcu 1923 r. na województwa: poznańskie i pomorskie. Poza zasięgiem prawa znalazł się górny Śląsk, co wynikało z autonomicznego statusu tego terytorium. (P. Grata, *Polityka społeczna Drugiej Rzeczypospolitej. Uwarunkowania – instytucje – działania*, Rzeszów 2013, s. 101-103; Z. Dreszer, *Nieco o początkach Inspekcji Pracy w Polsce*, „Inspektor Pracy” 1932, nr 2, s. 4-6; T. Kozłowski, *Inspekcja Pracy na ziemiach polskich pod zaborami w latach 1915-1918. Rys historyczny*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, Przegląd Prawa i Administracji” 2019, nr 118, s. 13-16). W myśl wprowadzanych przepisów ustanowiono instytucję Głównego Inspektora Pracy. Jako pierwszy tę funkcję pełnił Franciszek Sokal. Inspektorzy zostali wyposażeni w szerokie kompetencje w zakresie wkraczania na teren przedsiębiorstwa. Pośredniczyli także w rozwiązywaniu konfliktów między pracodawcą a pracownikiem oraz w zatargach zbiorowych. Dekret miał charakter tymczasowy. Równoległe z realizacją unifikacji prowadzono prace nad przygotowaniem docelowej formy inspekcji. Odpowiedni projekt został wypracowany w 1921 r., we wrześniu 1922 r. zaakceptowała go Rada Ministrów (AAN, Prezydium Rady Ministrów, t. 19, k. 987-1010, *Protokół posiedzenia Rady Ministrów RP nr 105*). Do sejmu trafił jednak dopiero w marcu 1923 r. (Druki Sejmu, Okres I, druk nr 453) i, jak się okazało, nie znalazł uznania w oczach posłów. Ostatecznie zamierzenie zrealizowano już po zamachu majowym drogą prezydenckiego rozporządzenia (Dz. U. 1927, nr 67, poz. 590), zob.: *Inspekcja Pracy w 1928 roku z uwzględnieniem okresu 1918-1928*, Warszawa 1930; T. Kozłowski, *Inspekcja Pracy w Polsce w latach 1919-1939. Organizacja i działalność*, Warszawa 2019; M. Bornstein-Lychowska, *10 lat polityki społecznej państwa polskiego 1918-1928*, Warszawa 1928.

pracownikom korzyści, przyznane im przez obowiązujące socjalno-polityczne prawodawstwo.

Art. 2. Inspekcja pracy pozostaje pod zarządem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Organami inspekcji pracy są:

- 1) główny inspektor pracy,
- 2) inspektorzy pracy (okręgowi i obwodowi),
- 3) kolegjalne organy inspekcji pracy (centralny i okręgowe).

Art. 4. Główny inspektor pracy wykonywa zwierzchni nadzór i kieruje czynnościami inspektorów pracy.

Art. 5. Głównego inspektora i inspektorów pracy mianuje Najwyższa Władza na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej, odnośnie do fabryk wojskowych – w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Art. 6. Na stanowiska inspektorów pracy mogą być mianowane osoby bez różnicy płci z wyższem, a przedewszystkiem z wyższem technicznym wykształceniem i praktyką oraz należytą znajomością nauk społeczno-prawnych, higieny przemysłowej i stosunków robotniczych, po zdaniu egzaminów przed specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 7. Do pomocy inspektorom pracy Minister Pracy i Opieki Społecznej mianować może, na wniosek głównego inspektora pracy, podinspektorów pracy

z pośród osób, posiadających dokładną znajomość stosunków robotniczych, po złożeniu przez nie egzaminu przed specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 8. Na stanowiska podinspektorów pracy do zadań specjalnych w zakresie higieny przemysłowej i zawodowej mogą być mianowane, trybem w art. 7 wskazanym, osoby z wykształceniem lekarskim po zdaniu egzaminu przez specjalną komisją przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 9. Przy inspektorach pracy czynni są mężowie zaufania robotników, zatwierdzani jako asystenci przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej. Liczbę i zakres działania asystentów określi rozporządzenie Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 10. Okręgi i obwody działalności oraz siedzibę inspektorów pracy wyznacza Minister Pracy na wniosek głównego inspektora pracy w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu².

Art. 11. Inspektorzy pracy:

- 1) nadzorują wykonanie przez przedsiębiorców i robotników przepisów, określających ich obowiązki i wzajemny stosunek;

² Kwestia ta w miarę postępowania procesu unifikacji była kilkakrotnie normowana, zob.: Dz. U. 1921, nr 23, poz. 131; 1923, nr 42, poz. 288; 1926, nr 82, poz. 54; T. Kozłowski, *Inspekcja Pracy w Polsce w latach 1919-1939. Organizacja i działalność*, Warszawa 2019, s. 79-81.

- 2) wydają zarządzenia dla wprowadzenia w życie przepisów i postanowień, wydawanych przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej, i mają nadzór nad wykonaniem tych przepisów i postanowień;
- 3) rozpoznają i zatwierdzają cenniki, dotyczące opłat za mieszkanie fabryczne, kąpiele, jadalnie i t. p., za artykuły, sprzedawane w sklepach fabrycznych, tabele kar, regulaminy porządku wewnętrznego;
- 4) zaświadczały tabele płacy robotniczej;
- 5) przedsięwzięły środki dla zapobiegania zatargom pomiędzy przedsiębiorcami a robotnikami, badając na miejscu wyniki niezadowolenia i dążąc do polubownego załatwienia sporów;
- 6) nadzorują wykonanie postanowień, dotyczących pracy i nauki szkolnej małoletnich robotników;
- 7) dbają o umieszczanie małoletnich robotników w szkołach początkowych specjalnych;
- 8) ustalają protokularnie przekroczenia punktu 6-go artykułu niniejszego i przedstawiają protokoły odnośnym władzom sądowym;
- 9) występują w sądzie w charakterze oskarżycieli w wypadkach, przewidzianych w p. 8-ym artykule niniejszego;
- 10) wszczynają postępowanie karne i w odnośnych wypadkach oskarżają wobec sądu winnych wykroczenia przeciwko przepisom, zawartym w §§ 42-113 i 570 ustawy o pracy w przemyśle;
- 11) nadzorują wykonanie przepisów o rozkładzie i długości dnia roboczego;
- 12) spełniają czynności, jakie na nich wkłada prawodawstwo o ubezpieczeniach społecznych;

- 13) zbierają, sprawdzają i zestawiają statystyczne dane, dotyczące warunków pracy i płacy, bytu robotników oraz wzajemnych stosunków pomiędzy przedsiębiorcami i robotnikami w zakładach pracy w ich okręgach;
- 14) opinują w sprawach wydawania pozwoleń na otwarcie lub przebudowanie zakładów przemysłowych, podlegających nadzorowi inspekcji pracy;
- 15) badają z polecenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej warunki pracy i płacy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej w celu gromadzenia materiałów dla udoskonalenia i rozwoju prawodawstwa o ochronie pracy;
- 16) z polecenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej spełniają wszelkie czynności w zakresie kompetencji Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej³.

Art. 12. Do czasu wprowadzenia kolegjalnych urzędów pracy inspektorom pracy przysługuje prawo wnioskowania kar, przewidzianych w §§ 211-214 ustawy o pracy w przemyśle. Postanowienia inspektorów w sprawach wymienionych nie mogą być zaskarżane, jeśli kara nie przewyższa 250 mk. polskich, i mają być skierowywane wprost do władz administracyjnych, które egzekwują nałożone kary. O ile kary przewyższają sumę 250 mk. polskich, inspektor pracy przed skierowaniem wniosku do władz administracyjnych winien zawiadomić o nałożeniu kary osobę, karą tą dotkniętą, której przysługuje w ciągu miesiąca prawo odwołania się do głównego inspektora pracy. Główny inspektor pracy po

³ Szczegółowo kwestie uprawnień omawia T. Kozłowski (*Inspekcja Pracy...*, s. 102-112), działalność zaś: P. Grata (*Polityka ...*, s. 110-120), zob. również: *Inspekcja Pracy w 1928 roku z uwzględnieniem okresu 1918-1928*, Warszawa 1930.

rozważeniu skargi karę uchyła, zmienia lub zatwierdza, przesyłając wniosek władzom administracyjnym do wyegzekwowania.

Oznaczone w §§ 211 – 214 ustawy o pracy w przemyśle grzywny w rublach obliczają się w markach polskich według kursu urzędowego.

Art. 13. Inspektorom pracy lub upoważnionym przez nich organom inspekcji pracy służy po wylegitymowaniu się urzędową legitymacją, wystawioną przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, prawo wstępu o każdej porze, zarówno w dzień jak i w nocy, do wszystkich oddziałów zakładów pracy, jak również przysługuje im prawo wstępu do wszelkich przeznaczonych dla robotników urządzeń fabrycznych (mieszkań, szpitali, schronisk, ochronek dla dzieci, przytułków dla niemowląt, szkół, zakładów kąpielowych i t. p.). W sprawach wchodzących w zakres działalności organów inspekcji pracy, mogą informować się u przedsiębiorców lub ich zastępców i u wszystkich osób, zatrudnionych w przedsiębiorstwie, o ile możliwości jednak z pominięciem wszystkiego, co mogłoby przeszkadzać ruchowi przedsiębiorstwa. W celu wykonywania czynności, wymienionych w p. 15-ym artykułu 11, organom inspekcji pracy przysługuje prawo wstępu do przedsiębiorstw, nieobjętych przez ustawę o pracy w przemyśle.

Art. 14. Organy inspekcji pracy są obowiązane do zachowania w tajemnicy wszelkich danych, związanych z interesami i ruchem danego przedsiębiorstwa, zwłaszcza zachować winny w ścisłej tajemnicy udzielone im poufne wiadomości o urządzeniach technicznych, sposobach fabrykacji i innych właściwościach przedsiębiorstwa.

Art. 15. Szczegółowe przepisy⁴:

- 1) dotyczące czynności inspektorów pracy,
- 2) dotyczące czynności podinspektorów pracy i asystentów inspektorów pracy,
- 3) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów administracji ogólnej,
- 4) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów służby zdrowia,
- 5) dotyczące stosunku organów inspekcji pracy do organów Ministerstwa Przemysłu i Handlu, -

wydaje Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi Ministerstwami.

Art. 16. Do czasu utworzenia organów kolegjalnych do spraw ochrony pracy prawa i kompetencje, o ile nie zostały przez powyższe artykuły zmienione, a przyznane w myśl ustawy o pracy w przemyśle:

- 1) Ministerstwu Przemysłu i Handlu w zakresie ochrony pracy – przysługują Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej,
- 2) Głównemu Urzędowi do spraw fabrycznych i górniczych – przysługują komisji międzyministerjalnej pod przewodnictwem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej,
- 3) gubernjalnym urządům fabrycznym – przysługują inspektorom pracy, przyczem podział kompetencji tych urządów między głównego inspektora pracy, a inspektorów pracy, o ile nie jest już przewidziany w powyższych artykułach, określony zostanie na mocy instrukcji Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

⁴ Zob.: Dz. U. 1925, nr 38, poz. 265.

Art. 17. Przepisy, dotyczące organów ochrony pracy i zawarte w art. 1-41 włącznie Zbioru Praw t. XI, cz. II, według wydania 1913 r., zastąpione zostają przez przepisy powyższe. Skład i kompetencje organów kolegjalnych inspekcji pracy określi dekret specjalny.

Dan w Warszawie, dnia 3 stycznia 1919 r.

Naczelnik Państwa: J. Piłsudski

Prezydent Ministrów: Moraczewski

Minister Pracy i Opieki Społecznej: B. Ziemięcki